B.K. BIRLA CENTRE FOR EDUCATION

SARALA BIRLA GROUP OF SCHOOLS
A CBSE DAY-CUM-BOYS' RESIDENTIAL SCHOOL

PER BOARD -2 EXAMINATION (2025-26)
MARATHI

Class : X
Date : 19.12.2025
Admission No.:

SET -B

Duration : **3** Hrs
Max. Marks : **80**
Roll No.:

कृतिपत्रिकेसाठी सूचना :

(1) या प्र”नपत्रिकेत अ, ब, क, ड असे चार विभाग आहेत.

(2) सर्व विभाग आव”यक आहेत.

(3) यथा”ाक्य सर्व विभागाची उत्तरे कमाने यावीत.

(4) एकाच विभागातील सर्व प्र”नांची उत्तरे कमानेच यावीत.

विभाग (अ) वाचन व आकलन गुण (15)

प्र 1 (आकलन) अपठित पद्यांश :–

प्र 1 (अ) खालील कविता काळजीपूर्वक वाचा व त्यावर आधारित विचारलेल्या प्र”नांची उत्तरे लिहा :–

माझी भाषा माझी आई अर्थ भावनांना देई
तिच्या राहावे ऋणात होऊ नये उतराई
तिच्या एकेका शब्दाला रत्न कांचनाचे मोल
कधी तप्त लोहापरी कधी चांदणे शीतल
रानवाऱ्याच्या गंधात माझी मराठी भिजली
लेऊनिया नाना बोली विविध माझी मराठी सजली
माझ्या भाषेचे अमृत प्रा”ील तो भाग्यवंत
तिचा नाही दुजाभाव असो कोणताही पंथ
माझ्या मराठी भाषेची काय वर्णावी थोरवी
दूर दे”ाी ऐकू येते माझ्या मराठीची ओवी

प्र 1(अ) कविता वाचून त्यावर आधारित प्र”नांच्या उत्तरांचा योग्य पर्याय निवडा :–(चार) (4X1=4)

1 कवीने कोणत्या गोष्टीची तुलना आई”ाी केली आहे?

अ दे”ाा”ाी **ब** भाषे”ाी

क निसर्गा”ाी **ड** ज्ञाना”ाी

2 कवीच्या भाषेत शब्दांचे मोल क”ाासारखे आहे?

अ सोन्यासारखे **ब** रत्न–कांचनासारखे

क पै”ाासारखे **ड** मोत्यासारखे

3 मराठी भाषेत कोणते घटक मिळून सजले आहेत?

अ विविध ऋतू **ब** नाना बोली

क अनेक पंक्ती **ड** विविध रंग

4 मराठी भाषेचे अमृत प्रा”ान करणारा कोण ठरतो?

अ ज्ञानी **ब** श्रीमंत

क भाग्यवंत **ड** पराक्रमी

5 मराठी भाषा कोणत्या गंधात भिजली आहे ?

अ रानवाऱ्याच्या **ब** उन्हांच्या

क पावसाच्या **ड** हिवाळयाच्या

प्र 1 (ब) एका वाक्यात उत्तरे लिहा :–(कोणतेही तीन)

(3X1=3)

1 मराठी भाषेची थोरवी कोठे ऐकू येते?

2 मराठी भाषेचा चांदण्यासारखा कोणता गुण कवितेत नमूद केला आहे?

3 कवितेनुसार मराठी भाषा कोणत्या प्रकारचे ज्ञान देते?

4 कवीने मराठी भाषेला कोणत्या स्वरूपात गौरविले आहे?

5 उपकार या शब्दासाठी कवितेत आलेला समानार्थी शब्द शोधून लिहा.

प्र 2 :– (आकलन) अः अपठित गद्यांश :–

संत साहित्यामध्ये ज्यांचा वारंवार उल्लेख आढळतो,ते दोन पक्षी म्हणजे चातक आणि चकोर. दोन्ही पक्ष्यांमध्ये एक समान दुवा आहे तो म्हणजे वाट पाहणे. चातक पक्षी पावसाळी ढगाची वाट पाहतो,तर चकोर पौर्णिमेच्या चंद्राची वाट पाहतो. चकोर पक्षी पौर्णिमेच्या चंद्रकिरणांवर जगतो असा कविसंकेत आहे. चंद्राबद्दलची त्याची ओढ प्रसिध्द आहे. संतकाव्यात चकोराची उपमा देऊन संत परमे”वराबद्दलची त्यांची ओढ व्यक्त करतात. हा चकोर पक्षी खरोखरच चंद्रकिरण खातो का? याचे उत्तर नाही असेच येते. मुळात प्रका”ा ही खाण्याची किंवा पिण्याची गोष्ट नाहीच.

काही पक्षी सं”ाोधकांनी केलेल्या सं”ाोधनात हे स्पष्ट झाले आहे,की चकोर पक्षी रात्रीच्या वेळी आपले अन्न मिळविण्यासाठी बाहेर पडतो. चांदण्या रात्री तो आपले भक्ष्य म्हणजे कीडे,कीटक चोच वर करून पकडण्याचा प्रयत्न करतो.त्याची ही कृती कवीमनाला चांदणे पिण्यासारखी वाटली असू शकेल. पारंपारिक कथांनुसार चातक पक्षी स्वाती नक्षत्रातील पावसाचे जमिनीवर न पडलेले पाणी वरच्यावर पितो आणि आपली तहान भागवतो. एखादयावर आपले जीवन अवलंबून असणे किंवा एखादयाची वाट पाहणे यासाठी चातक आणि चकोराची उपमा दिली जाते.

प्र 2 (अ) खालील प्र”नांची उत्तरे पर्यायामधून निवडाः–(कोणतेही पाच)

(5X1=5)

1 कोणत्या साहित्यात पक्ष्यांचा उल्लेख आला आहे ?

अ संत | **ब** पंत

क गदय | **ड** पदय

2 चातक पक्षी क”ााची वाट पाहतो?

अ पाण्याची | **ब** आका”ााची

क पावसाळी ढगांची | **ड** पावसाळी गारांची

3 चकोर पक्षी क”ााची वाट पाहतो?

अ सूर्यकिरणांची | **ब** मेघाची

क अन्नाची | **ड** चंद्रकिरणांची

4 संतांच्या मनात कोणाबद्दल ओढ असते?

अ आई | **ब** परमे”वर

क देवालय | **ड** ग्रथसंपदा

5 चकोर पक्षी अन्न मिळविण्यासाठी केव्हा बाहेर पडतो?

अ दुपारी | **ब** सायंकाळी

क पहाटे | **ड** रात्री

6 संतसाहित्यामध्ये कोणत्या दोन पक्ष्यांचा उल्लेख आला आहे?

अ चातक व चकोर | **ब** हंस व बगळा

क चिमणी व कावळा | **ड** कबूतर व कोकिळा

प्र 2 (ब) खालील प्र”नांची एका वाक्यात उत्तरे लिहा :–(कोणतेही तीन)

(3X1=3)

1 चातक आणि चकोराची उपमा कोणाला दिली आहे?

2 पारंपारिक कथांनुसार चातक पक्ष्याबाबत कोणता समज आहे?

3 चकोर पक्ष्याबाबत कोणता कविसंकेत आहे?

4 चकोर पक्षी आपले भक्ष कसे पकडण्याचा प्रयत्न करतो?

विभाग :– ब (20 गुण)

प्र 3 (अ) भाब्दांच्या जाती ओळखा :– (कोणतेही चार)

(4X1=4)

1 प्रत्येकामध्ये प्रामाणिकपणा असावा. (भाववाचक नाम ओळखा)

2 मी,तू,आम्ही,मला या शब्दांना व्याकरणातील शब्द जातीत काय म्हणतात.

3 आई बाबांचे आपल्यावर फार उपकार आहेत. (अधोरेखित शब्दाची जात ओळखा)

4 विदयार्थी वर्गात आले आणि ि"ाक्षकांनी ि"ाकवण्यास सुरुवात केली. (उभयान्वयी अव्यय ओळखा)

5 कोकिळा मधुर गाते. (आधोरेखित शब्दाची जात ओळखा)

प्र 3 (ब) काळ ओळखा व बदला (कोणतेही तीन)

(3X1=3)

1 शबरीने रामाच्या पायाचे ठसे पाहिले होते.(वर्तमानकाळातील वाक्य तयार करा).

2 नीता दिलेले काम पूर्ण करेन. (भूतकाळातील वाक्य तयार करा)

3 राम दररोज ग्रंथालयात जात असे. (भविष्यकाळातील वाक्य तयार करा)

4 ते फार प्रसिद्ध व्यावसायिक होते.(काळ ओळखा)

प्र 3 (क) वाक्याचे प्रकार ओळखा (कोणतेही तीन)

(3X1=3)

1 तू खेळ खेळायला पाहिजे. (आज्ञार्थी वाक्यात रुपांतर करा)

2 त्याच्या बोलण्यात असत्यता नव्हती.(होकारार्थी वाक्यात रुपांतर करा)

3 मला तो चित्रपट आवडला. (वाक्य प्रकार ओळखा)

4 केवढा मोठा आहे तुझा आवाका! (विधानार्थी वाक्यात रुपांतर करा)

प्र 3 (ड) समानार्थी शब्द (कोणतेही दोन)

(2X1=2)

1 खालील पैकी गटात न बसणारा शब्द कोणता?

1 फूल	2 कुसुम
3 पुष्प	4 कळी

2 **कुतूहल** शब्दासाठी समानार्थी शब्द लिहा.

3 खालील पैकी समानार्थी शब्दाची जोडी ओळखा.

अ दृष्टी–नजर　　　　　　**ब** जगणे–मरणे

क पाऊस–वादळ　　　　　　**ड** पुसट–स्पष्ट

प्र 4 (अ) विरुध्दार्थी शब्द (कोणतेही दोन) **(2X1=2)**

1 दाट ×　　　2 आकर्षण ×　　　3 आस्था ×

प्र 4 (ब) लिंग बदला (कोणतेही दोन)

(2X1=2)

1 खालील पैकी पुल्लिंगी शब्द कोणता?

अ स्त्री　　　　　　**ब** विनंती

क कोलाहल　　　　　　**ड** कला

2 **नायक** या शब्दासाठी स्त्रीलिंगी शब्द कोणता?

3 खालील पैकी पुल्लिगी शब्द कोणता?

अ पृथ्वी　　　　　　**ब** प्रेम

क पंखा　　　　　　**ड** देऊळ

प्र 4(क) वचन बदला (कोणतेही दोन) **(2X1=2)**

1 खालील पैकी अनेकवचनी भाब्द कोणता ?

अ तबला　　　　　　**ब** डोळा

क ताट　　　　　　**ड** फेटे

2 खालील पैकी एकवचनी भाब्द कोणता ?

अ घरे　　　　　　**ब** झोपडया

क फेटे　　　　　　**ड** किल्ला

3 खेडे, वेडे,झाडे,वाडे – या शब्दांपैकी एकवचनी शब्द ओळखा.

प्र 4 (ड) समास ओळखा (कोणतेही दोन) **(2X1=2)**

1 गावोगावी या सामासिक शब्दाचा समास ओळखा.

2 भोतीवाडी या सामासिक शब्दाचा समास ओळखा.

3 ‘ ाटकोण या सामासिक शब्दाचा समास ओळखा.

विभाग–क पाठयपुस्तक आधारित (30 गुण)

प्र 5 (अ) एका वाक्यात उत्तरे लिहा (कोणतेही तीन)

(3X1=3)

1 अब्दुल कोणत्या दोन दिव”ाी तपोवनात जात असे?

2 मा"ालकरांचे वडील वयाच्या कितव्या वर्षी वारले?

3 रेखामाव"ाीला सायकल कोणी घेऊन दिली?

4 लेखकाला बटाटा सोडण्याचा सल्ला कोणी दिला?

5 सभा संमेलने गाजवणारे कवी कोण होते?

प्र 5 (ब) रिकाम्या जागी योग्य भाब्द भरा (कोणतेही तीन)

(3X1=3)

1 मी ——— साली मराठी साहित्य संमेलनाचा बिनविरोध अध्यक्ष झालो.

2 ना तिकीट, ना व्हिसा, ना बस, ना —————— मी कुठेही जाऊ शकतो.

3 बांगडया भरल्यानंतर त्यांच्या चेहऱ्यावरचा आनंद अब्दुलला ——— वाटे.

4 भिंगाच्या साहायाने———— शक्ती कागदावर एकत्र केल्यास कागद जळतो हे त्यांनी दाखवलं

5 भुकेल्यास अन्न दयावे,तहानलेल्यास पाणी दयावे, आणि तेही जमले नाही,तर ——— सन्मानाच्या शाली तरी दयाव्यात.

प्र 5 कः— खालीलपैकी कोणत्याही <u>एका</u> प्र"नाचे उत्तर थोडक्यात लिहाः—

(1X3=3)

1 माझ्या जीवनातील ि"ाक्षकाचे स्थान या विषयावर तुमचे विचार लिहा—

2 पंतांच्या उपासाबाबत त्याच्या पत्नीचा अवर्णनीय उत्साह तुमच्या शब्दात वर्णन करा.

3 निरंजनच खरा नागरिक हे तुमच्या शब्दात लिहा —

प्र 5 डः—खालील वाक्यांतील वाक्प्रचार ओळखा व त्याचा अर्थ कंसातील कोणत्या वाक्प्रचारा"ाी जुळतो ते लिहाः—

(5X1=5)

(संधी उपलब्ध असतात,खूप विणवनी केली,मनाला समाधान देतात,फार मोठे उपकार असणे,खचून जाणे तपासून बोलावे)

1 श्रेष्ठ गायकांची गाणी कानाला व मनाला तृप्त करतात.

2 सुखदेवने रजा देण्यासाठी वरिष्ठांची खूप आर्जव केली.

3 कठीण प्रसंगी त्याला मदत केलेल्या मधुरचे त्याच्यावर फार ऋण आहेंत.

4 दुष्काळामुळे शेतीचे मोठे नुकसान होऊनही त्याने धीर सोडला नाही,

5 शहरामध्ये नोकरी मिळण्यासाठी खूप वाव असतो.

प्र 6 अ :— (अ) एका वाक्यात उत्तरे लिहाः— (कोणतेही चार)

(4X1=4)

1 परमे”वराचे दास कोण आहेत?

2 कोणाचे भविष्य उज्ज्वल करू असे कवी कि”ाोर पाठक म्हणतात?

3 सैनिकाचे औक्षण क”ााने केले जाते?

4 नारायण सुर्वे यांचा जवळचा मित्र कोण?

5 मातीचे काय मंगलमय व्हावे?

प्र 6 (ब) रिकाम्या जागी योग्य शब्द लिहा :–(कोणतेही चार)

(4X1=4)

1 सवेंचि झेंपावें –––

2 अ”ाा –––– ज्योतींची तुझ्यामागून राखण.

3 नव्या पिढीचे, नव्या –––– स्वप्न करु साकार.

4 कधी माना उंचावलेले तर कधी ––– झालेले हात.

5 फुलामुलांतून हसतो–––– मातीचे हो मंगल तनमन.

प्र 6 क) खालील काव्यपंक्तींचे संदर्भासहित स्पश्टीकरण करा:–(कोणतेही एक)

(1X3=3)

1 भुकेले वत्सरावे । धेनू हुंबरत धावे।।

किंवा

दुनियेचा विचार हरघडी केला, अगा जगमय झालो।

दुःख पेलावे कसे, पुन्हा जगावे कसे, याच शाळेत ि”ाकलो।।

प्र 7 अ स्थूलवाचन :– एका वाक्यात उत्तरे लिहा :– (कोणतेही पाच)

(5X1=5)

1 लेखक ट्रेनिंग स्कूलला गेले तेव्हा संस्थेला किती वर्षे पूर्ण झाले होते ?

2 ताकास तूर न लागू देणे म्हणजे काय ?

3 डॉ. काकोडकरांनी किती वर्षांपूर्वीचे अनुभव सांगितले आहे ?

4 व्युत्पत्ती म्हणजे काय?

5 अत्तर या मराठी शब्दाला अरबी भाषेत काय म्हणतात?

6 मराठी उत्पत्ती को”ााचे पहिले प्रका”ान कोणत्या साली झाले?

विभाग– ड लेखन– (गुण 15)

लेखन

प्र 8 (अ) दिलेले निबंध मुद्दे व कथा मुद्दे नीट वाचा व दिलेल्या पाच विशयांपैकी कोणत्याही

एका विशयावर 120 ते150 भाब्दांत निबंध अथवा कथा लिहा :– (कोणतेही एक) (1X5=5)

निबंधविशयक मुद्दे

1 भाालीची आत्मकथा

मुद्दे:– प्रवासात थंडी–––अंगावर शाल–––"ाल बोलत होती––– शालिची निर्मिती कोठे व कधी–––तुझ्या बाबांच्या सत्कारामुळे घरी आले–––आता जीर्ण––– तुझी आई मला जपायची–––तुझ्याकडे आले ––– आता तू माझी काळजी घे.

2 भाास्त्रज्ञ झालो तर ......!

मुद्दे :– आजचे युग विज्ञानाचे युग––विज्ञानाचे चमत्कार पाहून मनात विचार–– मी शास्त्रज्ञ झालो तर––विज्ञानाचे उच्च ि"ाक्षण घेईल––वैज्ञानिक संस्थांची निर्मिती करेल–––सर्व गोष्टी,औषधे,वस्तू दे"ाात बनविणे––प्रयोग"ाळेत दे"ााला उपयुक्त गोष्टींवर काम करेल––– माझा शोध सर्व मानवाच्या कल्याणासाठी.

3 आवडता ऋतू

मुद्दे :– आवडत्या ऋतूचे नाव––कोणत्या महिन्यात असतो–––वातावरणात त्यामुळे होणारे बदल––तुम्हाला आवडण्याची कारणे

किंवा

कथाविशयक मुद्दे. (शीर्षक आणि तात्पर्य आवश्यक)

1 एक व्यापारी––खूप पैसे घेऊन गावी निघतो––वाटेत चोर––दोघे रात्री धर्म"ाळेत थांबतात––चोर रात्री व्यापाऱ्याच्या पि"ाव्या तपासतो––काहीही मिळत नाही––व्यापाऱ्याची युक्ती––व्यापारी चोराच्या उ"ाीखाली पैसे ठेवतो––चोर दुसऱ्या दिव"ाी चकित––– निरा"ा––तात्पर्य .

2 एक फुलांचे गाव –– एक दगडांचे गाव–– दगडांना फुलांचा राग––फुलांचीच स्तुती––दगडांना किंमतच नाही––एकदा दोन्ही गावात भांडण––फुलांवर हल्ला––फुले ठेचली जातात––तरी त्यांचे हास्य––दगडांना आ"चर्य–– फुलांचे उत्तर–– जितके अधिक चिरडता तितका सुगंध पसरतो––तात्पर्य.

प्र 8 (ब) पत्र लेखन :– (लिफाफा आव"यक)(कोणतेही एक) (1X5=5)

प्रज्ञे"ा/प्रज्ञा रसाळ,क्रीडा प्रतिनिधी,सरस्वती विदयालय,टिळक रोड,पुणे–400112 हा/ही शाळेच्या क्रीडा विभागासाठी क्रीडा साहित्य मागवणारे पत्र मा. व्यवस्थापक, ईवर स्टोअर ,पुणे यांना लिहित आहे.

किंवा

रिया / रजत प्रधान, विदयार्थी प्रतिनिधी,नेहरू विदयालय,छत्रपती ि"ावाजी रोड,पुणे– 765432 ही / हा शाळेच्या मैदानावर केलेल्या अतिक्रमणाबाबत तक्रार करणारे पत्र मा. प्रका"ा मोरे, नगरसेवक ,महानगरपालिका, पुणे यांना लिहित आहे.

प्र 8 (क)खालील दिलेल्या विशयावर जाहिरात लेखन कराः–

(1X5=5)

1 मराठी सुलेखन वर्गासाठी एक जाहिरात तयार करा–

2 सायकलच्या दुकानाची जाहिरात तयार करा :–

:::::::::::::::::::::: **समाप्त** ::::::::::::::::::::::::::